

УДК 342.9 (477)

Олексій Остапенко

Національний університет “Львівська політехніка”,
професор кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, професор
Oleksiy.I.Ostapenko@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-9833-3043

Оксана Байк

Національний університет “Львівська політехніка”,
професор кафедри цивільного права та процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти,
доктор юридичних наук, доцент
Oksana.I.Bayik@lpnu.ua
ORCID: 0000-0003-4819-7722

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ

<http://doi.org/10.23939/law2022.36.115>

© Остапенко О., Байк О., 2022

У статті розглянуті питання, пов’язані з адміністративно-правовим захистом культурної спадщини України в сучасних умовах. Зокрема, зазначено про характер адміністративно-деліктних посягань, що проявляються у протиправних діях чи бездіяльності як умисно, так і необережно, завдаючи шкоди визначним місцям, які характеризують історію розвитку суспільства та держави, спорудам, комплексам (ансамблям), їх частинам, території та водним об’єктам, на яких розташовані, зберігаються та охороняються об’єкти підводної культури та археологічної спадщини, природні та створені людиною об’єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність.

Зазначено, що за посягання на суспільні відносини у сфері охорони природи, використання природних ресурсів та охорони культурної спадщини передбачено застосування до порушників адміністративної та кримінально-правової відповідальності. Проведений аналіз адміністративної відповідальності за порушення законодавства про охорону культурної спадщини свідчить про її значення як у матеріальному, так і в процесуальному аспектах. Посягання на об’єкти культурної спадщини потребує не лише їхнього визначення, але й комплексної та всебічної адміністративно-правової характеристики протиправних дій чи бездіяльності, спрямованих на досягнення суспільно небезпечного і шкідливого результату.

Зроблено висновок про те, що комплексний підхід у застосуванні норм адміністративного права, які регулюють відносини у сфері охорони культурної спадщини сприя-

тиме: змістовнішому регулюванню відносин у сфері охорони культурної спадщини; забезпеченню ефективного правозастосування норм органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, вчинені у сфері охорони культурної спадщини; підвищенню ролі і значення профілактичного впливу на можливу деліктну поведінку осіб у сфері охорони культурної спадщини.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, законодавство, культурна спадщина, охорона, посягання на об'єкти культурної спадщини, правовий захист.

Постановка проблеми. Україна займає вагоме місце серед країн, що мають історико-культурну спадщину. Понад 140 тисяч об'єктів історико-культурного значення перебувають на державному обліку в Україні.

Одним із обов'язків нашої держави є охорона національної історико-культурної спадщини не лише в інтересах своїх громадян, а й перед світовою спільнотою. До перших міжнародних документів з охорони культурної спадщини належить Договір про охорону художніх і наукових закладів та історичних пам'яток від 15 квітня 1935 р. (так званий Пакт Реріха) [1]. Прийняття цього Договору сприяло забезпеченню охорони пам'яток культурної спадщини у випадку військових конфліктів на міжнародному рівні.

Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН) у 1946 р. було створено міжнародну міжурядову організацію ЮНЕСКО, яка є спеціалізованою установою ООН з питань охорони культурної спадщини. Україна є членом ЮНЕСКО з 12 травня 1954 р. За цей час вона ратифікувала досить велику кількість міжнародних документів про охорону пам'яток культурної спадщини. В Україні до об'єктів Всесвітньої культурної спадщини зараховано шість об'єктів: Київський Софіївський собор, Києво-Печерську лавру, ансамбль історичного центру Львова, пункти геодезичної дуги Струве, резиденцію Буковинських митрополитів, букові ліси, що тягнуться від Українських Карпат через Словацькі – до Німеччини, а також Херсонес Таврійський [2]. Одним із прикладів охорони історичного середовища Львівською міською радою, Інститутом архітектури Національного університету “Львівська політехніка” є встановлення інформаційних таблиць на знакових будинках періоду модернізму та підготовка путівника “Шлях львівського модернізму” [3].

Водночас, культурна спадщина України потребує ефективнішого захисту та охорони від протиправних посягань. Варто зазначити, що недостатня ефективність адміністративно-деліктної політики держави у сфері охорони культурної спадщини залежить від: послаблення адміністративної і кримінальної політики, що впливає на зменшення уваги щодо рівня суспільної небезпеки та шкоди від адміністративних правопорушень; відсутність єдиної державної політики у сфері протидії адміністративним правопорушенням, що посягають на об'єкти культурної спадщини; наявність правових дефектів у регулюванні відносин, що пов'язані з охороною культурної спадщини; некваліфіковане застосування адміністративно-правових норм, що регулюють відносини у сфері культурної спадщини.

Аналіз дослідження проблеми. Теоретичні напрацювання та аналіз чинного законодавства з питань, що пов'язані з адміністративною відповідальністю за порушення законодавства про охорону культурної спадщини, є актуальними, особливо в ринкових умовах, а також з урахуванням закріпленого в Конституції України права приватної власності. Основою для підготовки статті стали положення національного законодавства України, теоретичні напрацювання науковців і практиків О. Баїк, Ю. Битяка, У. Бобко, М. Богуславського, В. Богущького, В. Гарашука, М. Долинської, А. Дутко, В. Зуй, В. Карпова, Т. Коломоєць, Н. Павлюк, Г. Юксель, які з сучасних позицій оцінюють роль і значення застосування адміністративної відповідальності за вчинення адміністративно-деліктних карних правопорушень.

Мета статті. Проаналізувати сутність і значення адміністративно-правового захисту культурної спадщини в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сучасна діяльність органів державної влади щодо охорони культурної спадщини має багато спільного з минулими в історичному аспекті правовими засобами, які мали місце у різні часові періоди розвитку людства і держав.

Початок історії правового захисту об'єктів, що мали певну цінність, дуже давній. Варто згадати славнозвісний закон вавилонського царя Хаммурапі (1792–1750 рр. до н. е.), у якому йдеться про збереження старовинних речей. Свого часу римський імператор Маркіан (450–457 рр. н. е.) наказував тілесно карати або штрафувати осіб, які руйнували давні будови, розкрадали вічне місто. М. Богуславський, розглядаючи питання міжнародної охорони культурної спадщини, акцентує увагу на тому, що у середні віки одним із перших звернув увагу на захист історичних споруд італійський юрист А. Джентілі (1552–1608 рр.), який у праці “Про право війни”, засуджував дії, спрямовані на руйнування цінних споруд [4, с. 83].

Свого часу об'єктом античних пограбувань була Італія. Тут уперше кардинал Альдобрандіні (1624 р.) видав декрет, яким зобов'язав мати дозвіл на розкопки, а власник земельної ділянки впродовж 24 годин повинен був повідомити владу про знахідки [4, с. 83]. У західноєвропейських країнах однією з основ правового захисту стала Брюссельська декларація права війни (1874 р.), де вперше ставилося питання про необхідність застосування відповідальності за пошкодження, знищення об'єктів історичної цінності [4, с. 84].

Подальші Гаазькі конвенції про закони і звичаї війни на суші (1899 р., 1907 р.) вимагали від воюючих сторін утримуватися від обстрілів об'єктів культурної спадщини [5, с. 264–268].

В Україні “радянського періоду” одним з перших нормативно-правових актів, у якому передбачався правовий захист культурної спадщини, стало Положення про пам'ятники історії і природи (1926 р.) [6, с. 27–31]. Після проголошення незалежності в Україні, у 1992 р. були прийняті Основи законодавства України про культуру, серед завдань яких було збереження і використання культурних цінностей українського народу. Також у 1992 р. Кабінетом Міністрів України затверджено Положення про Державний реєстр національного культурного надбання. Водночас було завершено складання списків нерухомих об'єктів для Державного реєстру щодо пам'яток містобудування і архітектури, історії, археології, монументального мистецтва та заповідників [7, с. 2].

Серед організаційно-правових засад управління культурною, визначених Основами законодавства України про культуру (1992 р.), передбачались заходи, спрямовані на збереження та використання культурних цінностей, які знаходяться у державній та приватній власності. Цьому сприяли загальнодержавні програми національно-культурного розвитку та охорони довкілля, призначення яких – збереження культурної спадщини в Україні (ст. 85 Конституції України) [8].

Держава, як і суспільство, водночас зі збереженням і відтворенням культурної спадщини, зобов'язані здійснювати її охорону наявними правовими, технічними та іншими засобами [9, с. 449]. Сьогодні актуальною залишається думка Т. Коломоєць щодо потреби суспільства у забезпеченні та охороні його культурних цінностей для їх повноцінного функціонування і подальшого успадкування людством від попередніх поколінь об'єктів матеріальної і духовної культури [10, с. 483]. Так, Г. Юксель, аналізуючи сучасний стан захисту культурної спадщини в Криму, говорить про: масові вирубки червонокнижних дерев (7,8 тис.); “перенос Росії на себе” Херсонеса Таврійського; те, що під час будівництва доріг зривають породу з гір, чим змінюють рельєф Криму та знищують місцеву екосистему [11].

Посягання на суспільні відносини у сфері охорони природи, використання природних ресурсів та охорони культурної спадщини (глава 7 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [12]) передбачає застосування до порушників адміністративної та кримінально-правової відповідальності. Варто зауважити, що до правового захисту у сфері земельних відносин використовують примусове припинення цих відносин у судовому порядку. Колектив

авторів підручника “Земельне право” (2021 р.), аналізуючи примусові підстави припинення права власності на земельну ділянку, акцентує увагу на: 1) невідчуженні земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений строк у випадках, визначених земельним законом; 2) викупі (вилученні) земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб; 3) примусовому зверненні стягнень на земельну ділянку за зобов’язаннями її власника; 4) конфіскації земельної ділянки [13, с. 250]. У ст. 181 Цивільного кодексу України закріплено пояснення нерухомих та рухомих речей. Зокрема, до нерухомих речей (нерухоме майно, нерухомість) належать земельні ділянки, а також об’єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких є неможливим без їх знецінення та зміни їх [14].

Органи виконавчої влади України на загальнодержавному і місцевому рівнях мають закріплені в національному законодавстві повноваження щодо збереження та охорони культурної спадщини. Зокрема, до основних повноважень Кабінету Міністрів України у сфері культури належить забезпечення проведення державної політики щодо охорони історичної і культурної спадщини на всій території України [15]. Розгляд повноважень виконавчих органів сільських, селищних, міських рад (ст. 31 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”) свідчить про обов’язок цих рад здійснювати організацію охорони, реставрації та використання пам’яток історії і культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, паркових і садибних комплексів, природних заповідників [16].

Серед принципів державної регіональної політики в Україні закріплено положення щодо етнокультурного розвитку, спрямованого на відродження етнічної самосвідомості та збереження духовної і матеріальної культури етносів [17]. Водночас у Державному бюджеті України 2022 року на культуру, креативні індустрії та інформаційну політику визначено 14,5 млрд грн. Своєю чергою, на “загальнодержавні заходи у сферах культури та мистецтв, охорони культурної спадщини, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей, державної мовної політики, міжнародних відносин, релігії та захисту прав національних спільнот із врахуванням проведення Днів України в Європі та Міжнародного мистецького форуму встановлено 469 млн грн” [18]. Вважаємо, що постійне недофінансування негативно впливає на реалізацію державних програм, пов’язаних з охороною пам’яток культурної спадщини, і, певною мірою, є однією з причин протиправних посягань на об’єкти, віднесені до культурної спадщини.

З метою характеристики посягань на об’єкти культурної спадщини розглянемо низку положень, закріплених у Законі України “Про охорону культурної спадщини” [19]. Так, поняття культурної спадщини законодавець позначає як сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об’єктів культурної спадщини. До об’єктів культурної спадщини належать:

- визначні місця, що характеризують історію розвитку суспільства і держави;
- споруди (витвори), комплекси (ансамблі), їхні частини, а також пов’язані з ними рухомі предмети;
- територія чи водні об’єкти, на яких розташовані, зберігаються та охороняються об’єкти підводної культури та археологічної спадщини;
- природні, природно-антропогенні або створені людиною об’єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [19].

В окремих випадках законодавець приймає до уваги специфіку регулювання відносин, пов’язаних з охороною культурної спадщини. Так, у ст. 4 Митного кодексу України йдеться про культурні цінності, під якими розуміються об’єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні [20].

Як бачимо, предмет охорони культурної спадщини повинен мати історико-культурну цінність, на підставі якої об’єкти культурної спадщини визнаються пам’яткою. Водночас охорона

культурної спадщини передбачає систему правових та інших заходів, спрямованих на запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди об'єктам культурної спадщини. Законодавцем у ст. 46 Закону України “Про охорону культурної спадщини” передбачено адміністративну відповідальність фізичних і юридичних осіб за:

- ухилення від підписання охоронних договорів на пам'ятки;
- порушення режиму використання об'єкта культурної спадщини;
- порушення функціонування історико-культурного заповідника чи історико-культурної заповідної території;
- порушення порядку проведення ремонтних, реставраційних, реабілітаційних робіт на пам'ятці культурної спадщини;
- зміну призначення пам'ятки, її частини та елементів;
- самовільне здійснення написів, позначок на пам'ятці, на її території та в її охоронній зоні без письмового дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини;
- ухилення від передачі в установленому порядку знайдених під час археологічних розвідок, розкопок, рухомих предметів, пов'язаних з нерухомими об'єктами культурної спадщини;
- порушення вимог постійного зберігання у музеях (державних фондосховищах) музейних предметів, колекцій, що є державною власністю і належить до державної частини Музейного фонду України;
- невиконання законних вимог посадових осіб органів охорони культурної спадщини або створення перешкод для їхньої діяльності [19].

Варто зазначити, що зараз існує доволі широкий перелік порушень у сфері охорони культурної спадщини, на які громадяни (власники рухомих і нерухомих об'єктів культурної цінності) та посадові особи органів виконавчої влади умисно чи байдуже не зважають. Діє, так званий, принцип “ринкової доцільності”, коли між об'єктами, віднесеними ЮНЕСКО до історичних пам'яток, будуються об'єкти невідомого призначення, які умовно можна назвати різновидом епохи “бетонного модернізму”. Відбувається самовільне перепланування на об'єктах культурної спадщини, пофарбування їх у кольори, що негативно впливають на їхній вигляд та викликають незадоволення серед мешканців і гостей населених пунктів України, серед яких розташовані об'єкти культурної спадщини. І головним у цьому “бетонному модернізмі” є відсутність врахування думки мешканців міст та інших населених пунктів щодо їх ставлення до таких “архітектурних новацій”, побудованих у більшості випадках самовільно, всупереч національним традиціям і вимогам законодавства у сфері збереження та охорони об'єктів культурної спадщини.

Серед системи правових заходів охорони культурної спадщини важливе місце займає адміністративна відповідальність за: порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини (ст. 92 КУпАП); порушення законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи (ст. 92-1 КУпАП); невиконання законних вимог посадових осіб органів охорони культурної спадщини (ст. 188-33 КУпАП) [12].

Адміністративні правопорушення, що посягають на об'єкти культурної спадщини, характеризуються порушенням суспільних відносин, врегульованих нормами адміністративного права. Предметом адміністративно-деліктного посягання є пам'ятки історії культури, які включені до переліку об'єктів культурної спадщини та мають всевітнє, загальнодержавне, регіональне значення, території з відповідними зонами їх охорони. Загальне позначення об'єкта культурної спадщини варто аналізувати з урахуванням змісту протиправних дій (бездії), що посягають на: суспільні відносини, врегульовані законодавством про охорону культурної спадщини (ст. 92 КУпАП); врегульований нормами адміністративного права порядок зберігання Національного архівного фонду та діяльності архівних установ (ст. 92-1 КУпАП); законні вимоги посадових осіб органів охорони культурної спадщини (ст. 188-33 КУпАП) [12].

Суб'єктами вчинення адміністративно-карних порушень культурної спадщини є громадяни, що порушують законодавство про охорону культурної спадщини, а також посадові особи, у розпо-

рядженні, користуванні, зберіганні та експлуатації яких знаходяться об'єкти культурної спадщини. Суб'єктивна сторона протиправних дій чи бездіяльності у сфері охорони культурної спадщини може мати як умисний, так і необережний характер.

Об'єктивна сторона адміністративних правопорушень, що посягають на об'єкти культурної спадщини характеризується суспільно небезпечними та шкідливими за наслідками діями чи бездіяльністю як громадян, так і посадових осіб. Так, складовими елементами диспозицій, закріплених у ст. 92 КУпАП, є протиправні дії та бездіяльність зі сторони суб'єктів, що порушують законодавство про охорону культурної спадщини (табл. 1).

Таблиця 1

Складові елементи порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини

Стаття 92 КУпАП	Диспозиції статті
п. 1 ч. 1	бездіяльність (ухилення від підписання охоронних договорів на пам'ятки культурної спадщини)
п. 2 ч. 1	дія (порушення режиму використання пам'ятки культурної спадщини)
п. 3 ч. 1	дія (порушення режиму історико-культурного заповідника чи історико-культурної заповідної території)
п. 4 ч. 1	дія (проведення ремонтних, реставраційних, реабілітаційних робіт на пам'ятці культурної спадщини, зміна призначення пам'ятки культурної спадщини, її частин та елементів, здійснення написів, позначок на ній, на її території та в її охоронній зоні без письмового дозволу відповідного органу охорони культурної спадщини)
п. 5 ч. 1	бездіяльність (ухилення від передачі в установленому порядку знайдених під час археологічних розвідок, розкопок рухомих предметів, пов'язаних з нерухомими об'єктами культурної спадщини, на постійне зберігання до музеїв (державних фондосховищ), у яких зберігаються музейні предмети і музейні колекції, що є державною власністю і належать до державної частини Музейного фонду України)

Варто зауважити, що диспозиції ст. 92 КУпАП розрізняються за предметом посягання та ознаками, які характеризують об'єктивну сторону порушення вимог законодавства про охорону культурної спадщини.

Водночас розглянемо низку положень, закріплених у КУпАП, які характеризують статті 92, 92-1, 188-33 КУпАП за об'єктом посягання, правом уповноважених осіб (ст. 255 КУпАП) складати протоколи про адміністративні правопорушення, а також правом розглядати справи про адміністративні правопорушення, вчинені у сфері охорони культурної спадщини, і приймати щодо них рішення (табл. 2).

За посягання на об'єкти культурної спадщини передбачено також і кримінальну відповідальність. Так, статтею 298 Кримінального кодексу України (далі – КК України) передбачено відповідальність за незаконне проведення пошукових робіт на об'єкті археологічної спадщини, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. У ст. 298-1 КК України встановлено відповідальність за знищення, пошкодження або приховування документів чи унікальних документів Національного архівного фонду. Суб'єкт посягання на об'єкти культурної спадщини вчиняє протиправні дії умисно і в активній формі, бажаючи досягнути негативного для суспільства і держави результату [21].

Важливою в цьому аспекті є Постанова Верховного Суду України від 5 березня 2020 р. у справі № 826/6522/15 (адміністративне провадження № К/9901/14853/18), у якій закріплено положення про те, що власник або уповноважений ним орган, користувач, який уклав охоронний договір щодо збереження об'єкта культурної спадщини, несе відповідальність за його невиконання, а органи охорони культурної спадщини зобов'язані заборонити будь-яку діяльність таких осіб, що створює за-

грозу пам'ятці або порушує законодавство, стандарти, норми і правила у сфері охорони культурної спадщини [22].

Таблиця 2

Статті КУпАП	Право складати протокол про адміністративне правопорушення (ст. 255 КУпАП)	Право розглядати справу про адміністративні правопорушення
ст. 92	уповноважені на те посадові особи органів внутрішніх справ (Національної поліції України)	адміністративні комісії при виконавчих органах міських рад (ст. 218 КУпАП), а також при виконавчих органах сільських, селищних рад
ст. 92-1	посадові особи органів охорони культурної спадщини (ст. 92, ст. 188-33 КУпАП); органи Державної прикордонної служби; члени громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону	виконавчі комітети (виконавчі органи) сільських, селищних, міських рад (ст. 219 КУпАП); районні, районні у місті, міські чи міські районні суди (судді) (ст. 221 КУпАП)
ст. 188-33	громадські інспектори Українського товариства охорони пам'яток історії та культури; посадові особи інших органів державної влади і місцевого самоврядування	районні, районні у місті, міські чи міські районні суди (судді) (ст. 221 КУпАП)

Висновки. Аналіз адміністративної відповідальності за порушення законодавства про охорону культурної спадщини свідчить про її значення як у матеріальному, так і в процесуальному аспектах. Наявність посягань на об'єкти культурної спадщини потребує не лише їх визначення, але й комплексної та всебічної адміністративно-правової характеристики протиправних дій чи бездіяльності, спрямованих на досягнення суспільно небезпечного і шкідливого результату.

Вважаємо, що комплексний підхід у застосуванні норм адміністративного права, які регулюють відносини у сфері охорони культурної спадщини, сприятиме:

- змістовнішому регулюванню відносин у сфері охорони культурної спадщини;
- забезпеченню ефективного правозастосування норм органами (посадовими особами), що уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, вчинені у сфері охорони культурної спадщини;
- підвищенню ролі і значення профілактичного впливу на можливу деліктну поведінку осіб у сфері охорони культурної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Договір про захист художніх і наукових закладів та історичних пам'яток (Пакт Реріха) від 15 квітня 1935 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_191 (дата звернення: 28.07.2022).
2. Карпов В. Захист культурної спадщини України в умовах військового конфлікту у Криму. *Народна правда*. 2014. 03 квітня. URL: <https://narodna.prawda.com.ua/culture/533d4267d4864/> (дата звернення: 28.07.2022).
3. У Львові підготували путівник “Шлях львівського модернізму” та ознакували будинки періоду міжвоєнного модернізму. *Львівська міська рада*. 2021. 04 жовтня. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/288358-u-lvovi-pidhotuvaly-putivnyk-shliakh-lvivskoho-modernizmu-ta-oznakuvaly-budynky-periodu-mizhvoiennoho-modernizmu> (дата звернення: 28.07.2022).
4. Богуславский М. М. Международная охрана культурных ценностей. М.: Международные отношения, 1979. 192 с.
5. Культурна спадщина України. *Правові засади збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища*: зб. офіц. док. К.: Істина, 2002. 336 с.
6. Законодавство про пам'ятники історії та культури : зб. норм. актів. К.: Вид політ. літер. України, 1970. 464 с.

7. Державний реєстр національного культурного надбання (пам'ятки історії, монументального мистецтва та археології). Передмова. *Пам'ятки України: Історія та культура. Науковий часопис*. 2000. № 2. С. 2. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?&id=5889> (дата звернення: 28.07.2022).
8. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
9. Адміністративне право : підруч. / Ю. П. Битяк (кер. авт. кол.), В. М. Гаращук, В. В. Богущкий та ін. ; за заг. ред. Ю. П. Битяка, В. М. Гаращука, В. В. Зуй. Харків: Право, 2010. 624 с.
10. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
11. Юксель Г. Захист культурної спадщини України в окупованому Криму потребує системної роботи на всіх рівнях. *Суспільне Крим. Офіційний сайт телеканалу Суспільного мовлення "UA:КРИМ"*. 2022. 09 серпня. URL: <https://crimea.suspilne.media/ua/news/5115> (дата звернення: 28.07.2022).
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
13. Земельне право : підруч. / О. І. Баїк, У. П. Бобко, М. С. Долинська, А. О. Дутко, Н. М. Павлюк ; за ред. О. І. Баїк. Львів: Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету "Львівська політехніка", 2021. 385 с.
14. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
15. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
16. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
17. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05 лютого 2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
18. Бюджет 2022 року на культуру, креативні індустрії та інформаційну політику – 14,5 млрд грн. *Урядовий портал. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України*. 2021. 02 грудня. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/byudzheth-2022-roku-na-kulturu-kreativni-industriyi-ta-informacijnu-politiku-145-mlrd-grn> (дата звернення: 28.07.2022).
19. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08 червня 2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
20. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
21. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 28.07.2022).
22. Верховний Суд висловив правову позицію щодо застосування норм права у сфері охорони культурної спадщини. *Судова влада України*. 2020. 24 березня. URL: <https://court.gov.ua/press/news/914737/> (дата звернення: 28.07.2022).

REFERENCES

1. *Dohovor pro zakhyst khudozhnikh i naukovykh zakladiv ta istorychnykh pamyatok (Pakt Rerikha)* (1935, April 15). [Treaty on the Protection of Artistic and Scientific Institutions and Historical Monuments (Roerich Pact)]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_191 (accessed 28.07.2022).
2. Karpov V. (2014). *Zakhyst kulturnoyi spadshchyny Ukrayiny v umovakh viyskovoho konfliktu u Krymu* [Protection of the cultural heritage of Ukraine in the conditions of the military conflict in Crimea]. *Narodna pravda*. URL: <https://narodna.prawda.com.ua/culture/533d4267d4864/> (accessed 28.07.2022) [in Ukrainian].
3. *U Lvovi pidhotuvaly putivnyk "Shlyakh lvivskoho modernizmu" ta oznakuvaly budynky periodu mizhvoyennoho modernizmu*. [In Lviv, a guidebook "The Path of Lviv Modernism" was prepared and houses of the period of interwar modernism were identified]. URL: <https://city-adm.lviv.ua/news/culture/architecture-and-historic-heritage/288358-u-lvovi-pidhotuvaly-putivnyk-shliakh-lvivskoho-modernizmu-ta-oznakuvaly-budynky-periodu-mizhvoiennoho-modernizmu> (accessed 28.07.2022) [in Ukrainian].
4. Boguslavskiy, M. M. (1979). *Mezhdunarodnaya ohrana kulturnyih tsennostey*. [International protection of cultural property]. М.: Mezhdunarodnyie otnosheniya [in Russian].

5. *Kulturna spadshchyna Ukrainy*. [Cultural heritage of Ukraine]. *Pravovi zasady zberezhennya, vidtvorennya ta okhorony kulturno-istorychnoho seredovyshcha: zb. ofits. dok.* K.: Istyna [in Ukrainian].
6. *Zakonodavstvo pro pamyatnyky istoriyi ta kultury : zb. norm. Aktiv*. [Legislation on monuments of history and culture: coll. norms acts]. K.: Vyd polit. liter. Ukrainy [in Ukrainian].
7. *Derzhavnyy reyestr natsionalnoho kulturnoho nadbannya (pamyatky istoriyi, monumentalnoho mystetstva ta arkheolohiyi. Peredmova*. [State register of national cultural heritage (historical, monumental art and archeology monuments. Foreword)]. *Pamyatky Ukrainy: Istoryia ta kultura. Naukovyy chasopys*. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=5889> (accessed 28.07.2022) [in Ukrainian].
8. *Konstytutsiya Ukrainy* (1996, June 28). No. 254к/96-ВР [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 28.07.2022).
9. Bytyak Yu. P. (ed.) (2010). *Administratyvne pravo: pidruchnyk*. [Administrative Law: a textbook]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
10. Kolomojets T. O. (2011). *Administratyvne pravo Ukrainy. Akademichnyy kurs : pidruch.* [Administrative law of Ukraine. An academic course: a textbook]. K.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
11. Yuksel H. (2022). *Zakhyst kulturnoyi spadshchyny Ukrainy v okupovanomu Krymu potrebuye systemnoyi roboty na vsikh rivnyakh*. [The protection of the cultural heritage of Ukraine in the occupied Crimea requires systematic work at all levels]. URL: <https://crimea.suspilne.media/ua/news/5115> (accessed 28.07.2022) [in Ukrainian].
12. *Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennya*. (1984, December 7). No. 8073-X. [Code of Ukraine on administrative offenses]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (accessed 28.07.2022).
13. Bayik O. I. (ed.) (2021). *Zemelne pravo : pidruch.* [Land Law: a textbook]. Lviv: Navchalno-naukovyy instytut prava, psykholohiyi ta innovatsiyanoi osvity Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika" [in Ukrainian].
14. *Tsyvilnyy kodeks Ukrainy*. (2003, January 16). No. 435-IV. [The Civil Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed 28.07.2022).
15. *Pro Kabinet Ministriv Ukrainy: Zakon Ukrainy*. (2014, February 27). No. 794-VII. [About the Cabinet of Ministers of Ukraine: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (accessed 28.07.2022).
16. *Pro mistseve samovryaduvannya v Ukraini*. (1997, May 21) No. 280/97-ВР. [On local self-government in Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 28.07.2022).
17. *Pro zasady derzhavnoyi rehionalnoyi polityky: Zakon Ukrainy*. (2015, February 5) No. 156-VIII. [On the principles of state regional policy: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (accessed 28.07.2022).
18. *Byudzhet 2022 roku na kulturu, kreatyvni industriyi ta informatsiyu polityku – 14,5 mlrd hrn*. [The 2022 budget for culture, creative industries and information policy is UAH 14.5 billion]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/byudzhet-2022-roku-na-kulturu-kreativni-industriyi-ta-informacijnu-politiku-145-mlrd-grn> (accessed 28.07.2022).
19. *Pro okhoronu kulturnoyi spadshchyny: Zakon Ukrainy*. (2000, June 8). No. 1805-III. [On the protection of cultural heritage: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (accessed 28.07.2022).
20. *Mytnyy kodeks Ukrainy*. (2012, March 13). No. 4495-VI. [Customs Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (accessed 28.07.2022).
21. *Kryminalnyy kodeks Ukrainy*. (2001, April 5). No. 2341-III. [Criminal Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (accessed 28.07.2022).
22. *Verkhovnyy Sud vyslovyv pravovu pozytsiyu shchodo zastosuvannya norm prava u sferi okhorony kulturnoyi spadshchyny*. [The Supreme Court expressed a legal position regarding the application of legal norms in the field of cultural heritage protection]. URL: <https://court.gov.ua/press/news/914737/> (accessed 28.07.2022) [in Ukrainian].

Дата надходження: 17.10.2022 р.

Oleksiy Ostapenko

Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Department of Administrative and Information Law
Educational and Scientific Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Doctor of Law, Professor
Oleksiy.I.Ostapenko@lpnu.ua
ORCID: 0000-0002-9833-3043

Oksana Baik

Lviv Polytechnic National University,
Professor of the Department of Civil Law and Procedure
Educational and Scientific Institute of Law,
Psychology and Innovative Education,
Doctor of Law, Associate Professor
Oksana.I.Bayik@lpnu.ua
ORCID: 0000-0003-4819-7722

**ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION
OF THE LEGISLATION ON PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE IN UKRAINE**

The article deals with issues related to the administrative and legal protection of the cultural heritage of Ukraine in modern conditions. In particular, it was noted about the nature of administrative-delinquency violations, manifested in illegal actions or inaction, both intentionally and carelessly, causing damage to important places that characterize the history of the development of society and the state, structures, complexes (ensembles), their parts, territories and water objects on which objects of underwater culture and archaeological heritage are located, preserved and protected, natural and man-made objects, regardless of the state of preservation, which have brought to our time value from archaeological, aesthetic, ethnological, historical, architectural, artistic, scientific or artistic point of view and have preserved their authenticity.

It is noted that for encroachment on public relations in the field of nature protection, use of natural resources and protection of cultural heritage, violators are subject to administrative and criminal liability. The analysis of administrative liability for violation of the legislation on the protection of cultural heritage testifies to its importance in both material and procedural aspects. The presence of encroachments on objects of cultural heritage requires not only their definition, but also a comprehensive and comprehensive administrative and legal characterization of illegal actions or inaction aimed at achieving a socially dangerous and harmful result.

It was concluded that a comprehensive approach in the application of the norms of administrative law that regulate relations in the field of cultural heritage protection will contribute to: more meaningful regulation of relations in the field of cultural heritage protection; ensuring effective law enforcement of norms by authorities (officials) authorized to consider cases of administrative offenses committed in the field of cultural heritage protection; increasing the role and importance of preventive influence on the possible tortious behavior of persons in the field of cultural heritage protection.

Key words: administrative liability, administrative offense, legislation, cultural heritage, protection, encroachment on objects of cultural heritage, legal protection.